

Wyrok z dnia 24 maja 1994 r.

I PRN 27/94

Przewodniczący SSN: Józef Iwulski, Sędzia SA: Kazimierz Jaśkowski, Sędzia SN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 24 maja 1994 r. sprawy z powództwa Romana S. przeciwko Skarbowi Państwa-Sądowi Wojewódzkiemu w Sz. o wynagrodzenie na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 4 listopada 1993 r. [...],

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w pkt III, tj. w części oddalającej rewizję strony pozwanej oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie z dnia 30 marca 1993 r. [...] w pkt Ia i Ib w części uwzględniającej powództwo powyżej kwoty 41.060.067 zł. (czterdzieści jeden milionów sześćdziesiąt tysięcy sześćdziesiąt siedem złotych) wraz z odsetkami i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 30 marca 1993 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie zasądził od strony pozwanej - Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie na rzecz powoda Romana S. następujące kwoty: - 45.582.000 zł. tytułem wyrównania wynagrodzenia za czas od 1 stycznia 1989 r. do 31 grudnia 1991 r. wraz ze skapitalizowanymi odsetkami od 9 marca 1993 r. oraz z należnościami stanowiącymi wyrównanie nagrody z zakładowego funduszu nagród za lata 1989 - 1991 r. i wyrównaniem nagrody jubileuszowej, do której powód nabył prawo w kwietniu 1990 r., przy czym od kwoty tej zasądził 60% od 10 marca 1993 r., - 23.247.000 zł tytułem wyrównania wynagrodzenia za okres od 1 stycznia 1992 r. do 31 lipca 1992 r. wraz ze skapitalizowanymi odsetkami i od kwoty tej zasądził 60% od 30 listopada 1992 r. i - 32.890.300 zł z 60% od 11 grudnia 1992 r. tytułem waloryzacji wynagrodzenia za lata 1989 - 1991 oraz umorzył postępowanie w części dotyczącej kwoty 13.024.160 zł, a w pozostałej części powództwo oddalił.

Sąd Wojewódzki ustalił, że powód w spornym czasie był zatrudniony na stanowisku sędziego Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie - przewodniczącego

wydziału tego Sądu. Strona pozwana wypłacała powodowi wynagrodzenie za pracę sprzecznie z art. 71 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz. U. z 1990 r, Nr 23, poz. 138/ oraz z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 września 1990 r. w sprawie wynagrodzeń sędziów sądów powszechnych oraz asesorów i aplikantów sądowych (Dz. U. Nr 66, poz. 392), gdyż do obliczenia tego wynagrodzenia przyjmowała niższą podstawę niż wynikającą z przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej, ogłaszane go co kwartał przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Wojewódzki podniósł, że powyższe przepisy dotyczące zasad wynagradzania sędziów nie zostały zmienione ani ustawą z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 396), ani ustawą z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83), gdyż te ostatnie przepisy mają charakter porządkowy i służą kształtowaniu środków na wynagrodzenia pracowników w sferze budżetowej. Poza tym art. 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. został uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 stycznia 1992 r. K. 15/91 za niezgodny z przepisami Konstytucji. Co więcej, omawiana ustawa weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. z dniem 4 października 1991 r., a powód przed tą datą już nabył prawo do wynagrodzenia w oparciu o obowiązujące wówczas przepisy, zatem art. 4 tej ustawy narusza zasadę *lex retro non agit*.

Sąd I instancji uznał również za uzasadnione roszczenie powoda dotyczące odsetek oraz z tytułu waloryzacji zaległego wynagrodzenia na podstawie art. 3581 § 3 k.c..

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu rozpoznając rewizję strony pozwanej wyrokiem z dnia 4 listopada 1993 r, III APr 117/93, uchylił zaskarżony wyrok w pkt I b, w części zasądzającej ponad 13.660.838 zł z odsetkami i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, zmienił zaskarżony wyrok w pkt I c w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę kwoty 32.890.300 zł i oddalił rewizję w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu I instancji, iż wynagrodzenie powoda powinno być zgodne z art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych przewidującym systematyczną waloryzację wynagrodzeń sędziowskich przez przyjęcie za podstawę do ustalenia ich wysokości bieżącego przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie jest możliwe wsteczne odbieranie pracownikowi przysługujących mu uprawnień (w tym wynagrodzenia) gwarantowanych obowiązującymi zasadami prawa pracy i konkretnymi przepisami, a tak właśnie czyni art. 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżeto

wej w 1991 r. oraz art. 16 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r.

Sąd Apelacyjny nie podzielił natomiast stanowiska Sądu Wojewódzkiego w kwestii istnienia zwłoki w zapłacie wynagrodzenia za 1992 r. w związku z czym uchylił zaskarżony wyrok w pkt I b ponad kwotę 13.660.838 zł i przekazał sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania. Nie podzielił również rozstrzygnięcia tego Sądu w kwestii waloryzacji dochodzonego wynagrodzenia i w tej części zmieniając zaskarżony wyrok oddalił powództwo. Poza tym oddalił rewizję strony pozwanej (pkt III sentencji wyroku).

Od powyższego wyroku w części oddalającej rewizję strony pozwanej oraz od poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego w części uwzględniającej powództwo ponad kwotę 41.060.067 zł. wraz z odsetkami wniósł rewizję nadzwyczajną Minister Sprawiedliwości domagając się uchylenia wymienionych wyroków w zaskarżonej części i oddalenia powództwa, ewentualnie uchylenia wymienionych wyroków w oznaczonej części i przekazania sprawy Sądowi Wojewódzkiemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania.

Zdaniem rewidującego wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu narusza rażąco art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 396) oraz art. 16 pkt 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83). gdyż pomija te przepisy przy rozstrzyganiu sprawy uznając, że nie obowiązują one ze względu na swój "porządkowy" charakter. Stanowisko to pozostaje w sprzeczności z jednoznaczną treścią wymienionych przepisów, które stanowią, że do ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziów Sądu Najwyższego, sędziów sądów powszechnych i prokuratorów za 1991 r. oraz za 1992 r. do czasu uchwalenia ustawy budżetowej - stosuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r. Przepisy te - jako późniejsze - uchylają w okresie ich obowiązywania moc obowiązującą art. 71 § 1 prawa o ustroju sądów powszechnych w odniesieniu do bieżącej waloryzacji wynagrodzeń w oparciu o aktualne przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej, wprowadzają natomiast jako podstawę ustalenia wynagrodzenia - przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej z I kwartału 1991 r. Zatem według tych zasad powinno być obliczone wynagrodzenie powoda i od tak ustalonego wynagrodzenia należą się również odsetki. Jest to nie więcej niż 41.060.067 zł, wobec czego powyżej tej kwoty żądania powoda są bezzasadne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Okresem spornym w sprawie jest okres od dnia 1 stycznia 1989 r. do dnia 31 lipca 1992 r. W tym czasie, gdy chodzi o wynagrodzenie sędziów, obowiązywało kilka aktów prawnych. Do dnia 31 grudnia 1990 r. obowiązywał art. 71 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz. U. z 1990 r., Nr 23, poz. 138), który stanowił, że wynagrodzenie sędziów jest równe i stanowi, odpowiednio do rangi stanowiska sędziego, wielokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej, a tym, co różnicuje wynagrodzenie sędziów, jest staż pracy i pełniona funkcja. Powyższy przepis rozumiany był w ten sposób, że podstawą ustalenia wynagrodzenia sędziego jest przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej wraz z wypłatami z zysku z tego okresu, w którym powstaje prawo sędziego do wynagrodzenia (tzw. bieżąca waloryzacja wynagrodzeń sędziowskich), przy zastosowaniu odpowiedniego mnożnika (zob. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 1991 r. I PZP 34/91 i z dnia 27 maja 1993 r. I PZP 12/93).

Gdy chodzi o wynagrodzenie sędziów w 1991 r., to art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 396) przewiduje, że do ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziów Sądu Najwyższego, sędziów sądów powszechnych i prokuratorów w 1991 r., stosuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r. Również tę zasadę ustalenia wynagrodzenia sędziów w 1992 r. - do czasu uchwalenia ustawy budżetowej na 1992 r., przyjął art. 16 pkt. 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83). Na mocy art. 28 ustawy budżetowej na rok 1992 z dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. Nr. 50, poz. 229), w okresie od 1 czerwca do 31 grudnia 1992 r. do wynagrodzeń sędziów Sądu Najwyższego, sędziów sądów powszechnych, prokuratorów oraz osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe stosuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej bez wypłat z zysku w I kwartale 1992 r.

W spornym czasie, ustawą z dnia 16 października 1991 r. (Dz. U. Nr 100, poz. 443), nastąpiła także zmiana art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych polegająca na wprowadzeniu nowego, następującego brzmienia § 2 tego artykułu: "Przez przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej, o którym mowa w § 1, rozumie się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej bez wypłat z zysku, ogłaszane co kwartał przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", w terminie do dnia 7 dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału za kwartał poprzedni". Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych... § 2 art. 71 w nowym brzmieniu

wszedł w życie z dniem ogłoszenia ustawy, tj. dnia 6 listopada 1991 r.

Z przytoczonych przepisów wynikają zatem następujące konsekwencje:

- w okresie od 1 stycznia do 5 listopada 1991 r. podstawą ustalenia wynagrodzenia zasadniczego powoda powinno być przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r. wraz z wypłatami z zysku;

- w okresie od 6 listopada 1991 r. do 31 maja 1992 r. podstawę tę stanowiło przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w I kwartale 1991 r., bez wypłat z zysku;

- w okresie od 1 czerwca do 31 lipca 1992 r. podstawą tą było przeciętne wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej w pierwszym kwartale 1992 r., bez wypłat z zysku.

Ponadto z wymienionych wyżej przepisów wynika, iż ustawodawca uczynił odstępstwo od zasady bieżącej waloryzacji wynagrodzeń sędziowskich stanowiąc, że w okresach przewidzianych w tych przepisach, za podstawę wynagrodzenia sędziów przyjmuje się przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej z wcześniejszego okresu (I kwartał 1991 r. i I kwartał 1992 r.), a nie przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej z tego kwartału, za który przysługuje wynagrodzenie.

Przedstawione stanowisko jest zgodne z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1993 r. I PZP 12/93 (nie publikowaną), w której uzasadnieniu Sąd ten stwierdził, że "przepisy art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r., art. 16 pkt. 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. oraz art. 28 ustawy budżetowej na rok 1992 z dnia 5 czerwca 1992 r., jako późniejsze, uchylają w okresie ich obowiązywania moc obowiązującą art. 71 Prawa o ustroju sądów powszechnych odnośnie do bieżącej waloryzacji wynagrodzeń sędziowskich w oparciu o aktualne przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcyjnej...", oraz że w razie sprzeczności między przepisami różnych ustaw, w wypadku gdy późniejsze nie uchylają w wyraźny sposób wcześniejszych, ma zastosowanie reguła *lex posterior derogat priori*. Tak również uznał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 kwietnia 1994 r. I PRN 11/94 (nie publikowanym).

Za trafny należy więc uznać zarzut wnoszącego rewizję nadzwyczajną, że rażącym naruszeniem prawa jest niezastosowanie omawianych przepisów przy rozstrzygnięciu o żądaniach powoda i przy wydaniu zaskarżonego orzeczenia.

Oceny tej nie może zmienić okoliczność - przyjęta przez Sąd Apelacyjny jako istotna - że Trybunał Konstytucyjny uchwałą z dnia 29 stycznia 1992 r. K. 15/91 (OTK I półrocze 1992, poz. 8) uznał między innymi art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87,

poz. 396) za niezgodny z Konstytucją, zaś Sejm RP dnia 6 maja 1992 r. uznał to orzeczenie za zasadne, skoro stanowisko Sejmu nie spowodowało zmiany lub uchylecia w całości lub w części wymienionego przepisu. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest zachowanie przez ten przepis mocy obowiązującej. W tej kwestii w taki sam sposób wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 2 marca 1993 r. I PZP 3/93 i z dnia 27 maja 1993 r. I PZP 12/93 podkreślając, że "ani orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, ani decyzja samego Sejmu uznająca jego zasadność, nie mają wpływu na moc obowiązującą aktu ustawodawczego", gdyż wyłączenie jego obowiązywania następuje dopiero w wyniku zmiany lub uchybienia przez Sejm ustawy w całości lub w części. W związku z tym nie ma podstaw do niestosowania art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r., co oznacza że brak jest podstaw do kwestionowania przewidzianego w tym przepisie zawieszenia waloryzacji płac w 1991 r.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zasądzając na rzecz powoda należność z tytułu wyrównania wynagrodzenia, odsetek, wyrównania nagród z zakładowego funduszu nagród i wyrównania nagrody jubileuszowej ustalił faktycznie wypłacone powodowi wynagrodzenie (niekwestionowane przez stronę pozwaną - k. 9) i porównał je z wysokością przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej według obwieszczeń Prezesa GUS zamieszczanych w Monitorze Polskim, a ponadto uwzględnił wypłaty należności dokonane przez stronę pozwaną w toku procesu. Zgodnie z tymi ustaleniami strona pozwana wypłaciła powodowi tylko 13.024.160 zł. tytułem wyrównania wynagrodzenia za czas od 1 stycznia 1989 r. do 5 listopada 1991 r., na którą to kwotę składa się: 1.865.240 zł, 3.658.500 zł i 7.400.300 zł (k.40). Tymczasem według rewidującego strona pozwana wypłaciła powodowi w toku procesu oprócz kwoty 13.024.160 zł. także 1.044.900 zł (16 kwietnia 1993 r.) i 39.700.800 zł (29 grudnia 1993 r.), jak również nie kwestionuje jego prawa do wyrównania wynagrodzenia za czas od 6 listopada 1991 r. do 31 maja 1992 r. W konsekwencji przedmiotem zaskarżenia jest kwota przekraczająca 41.060.067 zł wraz z odsetkami. Powód - mimo iż otrzymał odpis rewizji nadzwyczajnej - w swoim piśmie z dnia 16 maja 1994 r. nie ustosunkował się do tych okoliczności.

W tym stanie rzeczy, z uwagi na nieprawidłowe - z pominięciem obowiązujących przepisów - określenie należności powoda i konieczność zbadania, jakie kwoty wypłaciła strona pozwana na poczet jego należności, niezbędne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej rewizję strony pozwanej (pkt III sentencji), a także poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punktach Ia i Ib w części uwzględniającej powództwo powyżej kwoty 41.060.067 zł z odsetkami i przekazanie sprawy w tym zakresie

Sądowi Wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania. Jednocześnie należy wskazać, że stroną pozwaną w sprawie jest Sąd Wojewódzki w Szczecinie jako zakład pracy powoda (art. 3 k.p.), a nie Skarb Państwa reprezentowany przez Prezesa tego Sądu.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku (art. 421 § 2 k.p.c.).

=====